

kafeslerdeki yoğun stoklama ve bunların dışkıları ile verilen yapay besinlerin tümünün tüketilememesi, tabanda organik yükün artmasına ve oksijen miktarının azalmasına neden olabilmektedir. Ayrıca, organik kirlenme sonucu dipte oksijen miktarının azalması veya tükenmesi, suyun ve bentosun karbon ve besi maddesi ile zenginleşmesi, denizdeki akımın engellenmesi resif etkisi yaparak belirli canlı türlerinin o bölgede konsantre olmasının sağlanması, antibiyotiklere dayanıklı bakteri üremesine sebep olunması, yabancı (yerli olmayan) türlerin çevreye girişi, ötrafikasyon sonucu sudaki çözünmüş oksijen seviyesinin düşmesi, dip sedimentlerine ve suya ilaç, zehirli madde veya kimyasal madde girişi sorunları su ürünleri yetiştiriciliğinde önlem alınması gereken konulardır. Dolayısıyla yetiştiricilik alanının seçiminin doğru yapılması ve çevre kirliliğine karşı gerekli önlemlerin bilimsel araştırmalara dayanılarak alınması elzemdir. Ayrıca Türkiye özelinde bir Kıyı Yönetim Planı çerçevesinde endüstri, yetiştiricilik, turizm tesisi ve benzeri için ayrı ve birbirini etkilemeyen alanların belirlenmesi gerekmektedir.

AB'DE SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ TRENDLER

Sektörel büyüme son iki yıl içinde durma noktasına gelmiştir. Yetiştiricilik sektöründe üretim durağan bir seyir izlemekte olup, istikrarlı bir yapı arz etmemektedir. Örneğin; iri alabalık, somon balığı, yılan balığı ve kalkan balığı üretiminde denge düzeyinin üzerinde veya altında çok az oynamalar görülürken, Akdeniz'den elde edilen levrek ve sargos ile alt türlerden olan mersin balığı üretiminde artış kaydedilmiştir. Sektörde işleme ve perakendecilik aşamaları üretim aşamasından daha kârlı hâle gelmiştir. Bu noktada, balık üreticilerinin ve avcılarının kârlılıklarını muhafaza edebilmek için maliyetlerini daha aşağılara çekmeleri ve üretkenliklerini artırmaları gerekmektedir.

Orta vadede sektörün gereğinden fazla düzenlemelere tabi olması, sektör tarafından gelecekte yaşanacak problemlerin sinyali olarak algılanmaktadır. Tüketiciler nezdinde pozitif imaja sahip olan ürünlerin pazar hacmi büyümeye devam ederken, negatif imajlılarda durumun tersi olması beklenmektedir. Deniz aşırı balıkçılık, balıkçılık sektöründe üretimin arttırılması noktasında bir çıkış noktası olabilir. Ancak yetiştiricilik, sektörel büyümenin sağlanabileceği üretim modu olma özelliğini korumaktadır.

OBP KAPSAMINDA ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE İLİŞKİLER

Topluluk suları dışında sürdürülebilir ve sorumlu balıkçılığı sağlamak, uluslararası işbirliğini kuvvetlendirmek ve balık kaynaklarının yönetim yöntemleri üzerinde anlaşmak amacıyla üçüncü ülkelerle anlaşmalar yapılmaktadır. Toplulukta tüketilen balığın yaklaşık yüzde 60'ı üçüncü ülkelerden gelmektedir. Balık ürünlerinde küresel bir pazarın varlığı gerek seçeneklerin artması gerekse fiyat açısından birçok avantaj sağlamaktadır. Ancak bu durumun "sorumlu avcılık" açısından birtakım riskleri beraberinde getirdiği unutulmamalıdır. Tüm bunların engellenmesi amacıyla uluslararası işbirliğine giderek daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Topluluk, balıkçılık alanında uluslararası ilişkilerde kendine özgü bir rekabete sahiptir. Avrupa Komisyonu, Topluluğu temsilen üçüncü ülkeler ve değişik bölgesel balıkçılık kuruluşları ile balıkçılık anlaşmalarını müzakere etmekte ve akdetmektedir.

TÜRKİYE'DE BALIKÇILIK

Dünyada kişi başına ortalama 16 kg, Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 23 kg balık tüketilmesine rağmen, ülkemizde 8,6 kg balık tüketilmektedir. Türkiye'de uzun yıllar ağırlıklı olarak avcılık yoluyla balıkçılık yapılmıştır. İç sularda 1970'li yıllarda, denizlerde ise 1980'li yıllarda kültür balıkçılığı (yetiştiricilik) yapılmaya başlanmıştır. Kültür balıkçılığı ülkemiz gıda sektöründe en hızlı gelişen sektörlerden biridir. Türkiye'nin 662 bin ton olan toplam su ürünleri üretiminin yüzde 20'si yetiştiricilik yoluyla yapılmaktadır. 2030 yılına kadar avcılık ve yetiştiricilik üretiminin eşitleneceği öngörülmektedir. Ülkemizde toplam su ürünleri üretiminin yüzde 78,3'ü avcılık yolu ile yüzde 21,7'si yetiştiricilik yolu ile gerçekleştirilmektedir. Yetiştiricilikte ise deniz ürünlerinin payı yüzde 12,8, iç su balıklarının payı yüzde 8,9'dur. Şekil 5'te görüldüğü gibi, su ürünleri yetiştiriciliği dünyadaki trende paralele olarak Türkiye'de de hızla büyümektedir. (Tablo 5)

Türkiye'de toplam kapasitesi 6300 ton olan altı adet tesiste orkinos besiciliği yapılmaktadır. Denizlerdeki balık çiftlikleri ile orkinos çiftlikleri İzmir ve Antalya kıyı şeridinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Denizlerde ve iç sularda kurulu olan işletme sayısı 1368 adettir. 296 adet deniz çiftliğinin 129'u Muğla İli'nde faaliyet göstermektedir. (Tablo 6)

Ülkemizde hâlihazırda yirmi adet kuluçkahanede 225 milyon adet yavru üretilebilmektedir. Bu yavruların bir bölümü ihraç edilmektedir. Balık yemi üreten fabrika sayısı dokuz adettir. Yılda 200 bin ton balık yemi üretilmektedir. Ancak başta balık unu olmak üzere, birçok yem hammaddesi ithalat yolu ile karşılanmaktadır. Off-shore balıkçılık dâhil yeni ve modern üretim teknolojileri kullanılmaktadır. Ağ, ekipman, gemi v.b girdiler yurt içinden sağlanabilmektedir.

TABLO 5
İŞLETME SAYILARI VE KAPASİTELERİ

Sayısı	Toplam	Kapasitesi(Ton balık/yıl)
İç su	1,072	47.000
Deniz	**296**	**92.000**
Toplam	1,368	139.000

AB ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRK BALIKÇILIK SEKTÖRÜ

Otuz beş müzakere başlığı arasında 13. başlık olan Balıkçılıkla ilgili tanıtıcı ve ayrıntılı tarama süreci 24 Şubat 2006 ve 31 Mart 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen toplantılar sonucunda tamamlanmıştır. Fasıl, 11 Aralık 2006'da gerçekleştirilen Zirve Toplantısı'nda askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.

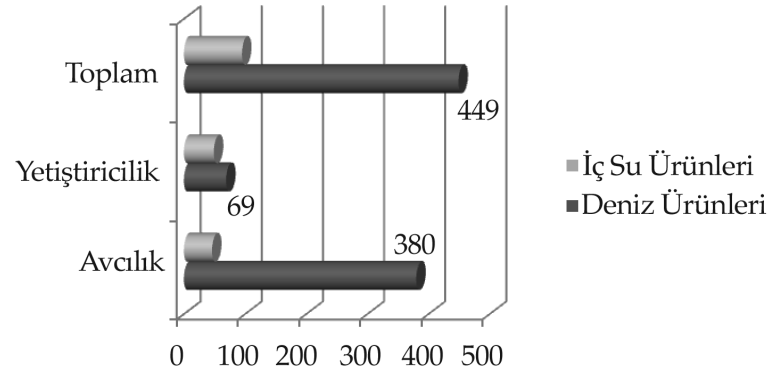
AB Mevzuatı içerisinde, Balıkçılık sektörüne yönelik olarak 623 adet mevzuat (tüzük, yönerge, düzenleme) bulunmaktadır. Söz konusu mevzuat listesi içerisinde 102 tanesi ülkemizi ilgilendirmektedir. Tarım Bakanlığı'nın açıklamasına göre, bahse konu 102 mevzuatın 86'sı hâlihazırda incelenmiş durumdadır. İnceleme sonucunda, 58 adet mevzuatta Türkiye tamamen uyumsuz, 21 adet mevzuatta kısmen uyumlu, yedi adet mevzuatta ise uyumlu bulunmuştur.

Türkiye'nin AB balıkçılık mevzuatına uyum konusundaki yükümlülükleri, ilki 2000'de, gözden geçirilmiş hâli ise Nisan 2003'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile ortaya konmuştur. Türkiye'nin yükümlülükleri kısa vadede, balıkçılık mevzuatının AB müktesebatına uyumunun sağlanması; orta vadede ise, balıkçılık idaresinin organize edilmesi, işletiminin müktesebatla uyumlaştırılması ve gemi kayıt ve istatistikî bilgi sisteminin bilgisayar destekli uygulanmasıdır.

6 Kasım 2007'de Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan İlerleme Raporu'nda Avrupa Komisyonu tarafından balıkçılık faslıyla ilgili yapılan değerlendirme şöyledir: "Türkiye, mevzuatını balıkçılık konusundaki topluluk müktesebatına uyumlaştırmada önemli bir gelişme kaydetmemiştir. Yeni balıkçılık kanunu kabul edilmemiştir. Merkezî idari yapılar yetersiz kalmaya devam etmektedir. Yetkilerin farklı bakanlıklar arasında ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın farklı birimleri arasında dağılmış olması durumu devam etmektedir.

Kaynak ve filo yönetimi konusunda gelişme kaydedilmiştir. Türkiye 29 balıkçılık liman ofisini oluşturmuş ve donatmıştır. Buna ilaveten, 121 balıkçılık denetim müfettişi atanmıştır. Balıkçılık bilgi sistemi oluşturulmuştur. Bu sistem sayesinde, müfettişler günlük avlanma ve boşaltmaya ilişkin veriyi merkezi bir veri tabanına kaydedebileceklerdir. Anılan sistem, OBP bağlamındaki bazı temel koşulları karşılamaktadır. Ancak, sistemin tam olarak işlerlik kazanması, ayrıca seyir defterlerinden ve boşaltma bildirimlerinden elde edilen verilerin çapraz kontrolünün yapılabilmesi için söz konusu sistem üzerinde ilave çalışma yapılması gerekmektedir. Balıkçılık filosu kaydı ve gemi izleme sisteminin (vms) geliştirilmesi konusunda yapılan teknik çalışmalarda ilerleme kaydedilmiştir. Gemi izleme sisteminin orkinos avı yapan 80 gemi üzerinde pilot uygulamasına başlanmıştır. Balıkçılık liman ofislerinin oluşturulmasının ve denetim müfettişlerinin atanmasının ardından, denetleme ve kontrol faaliyetlerinde bir miktar ilerleme kaydedilmiştir.

TABLO 6: Toplam Su Ürünleri Üretimi

Kaynak: TÜİK, 2005

Kaliteyi artırmak, kaynakları korumak ve sürdürülebilir balıkçılığı sağlamak amacıyla, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, ticari ve amatör balıkçılık faaliyetlerini düzenleyen genelgeler yayımlamıştır. Ancak stok tespitine ilişkin araştırmalar konusunda herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir. Deniz kaynaklarına ilişkin stokun durumu konusundaki bilgi, yeterince doğru ve güvenilir değildir.

Piyasa politikası, yapısal eylemler ve devlet yardımları konusunda Topluluk müktesebatına uyumda herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir. Türkiye'nin balıkçılık sektörü konusunda kapsamlı bir politika belgesi bulunmamaktadır. Türkiye yeni uluslararası anlaşmalara taraf olmamıştır. Ancak, Türkiye Karadeniz'de balıkçılığın yönetimi için uluslararası bir çerçeve geliştirilmesini aktif olarak teşvik etmektedir. Sonuç olarak, Türkiye kaynak ve filo yönetimi konusunda ilerleme kaydetmiş ancak ortak balıkçılık politikasına mevzuat uyumu konusunda ilerleme kaydedememiştir."

OBP'YE UYUM KAPSAMINDA YAPILANLAR

Balıkçılık faslıyla ilgili olarak Tarım Bakanlığı tarafından Avrupa Komisyonu'nun finansal desteği ile "Su Ürünleri Sektörünün Yasal ve Kurumsal Olarak AB Su Ürünleri Müktesebatına Uyum Projesi" uygulanmıştır. Proje çerçevesinde 30 adet balıkçılık idari binası kurulmuş, sektör stratejisi oluşturma çalışmaları yapılmış, kısa adı SUBİS olan su ürünleri bilgi sistemi ve gemi izleme sistemi kurulmuş, satış bildirimleri uygulaması başlatılmış, model su ürünleri hali tasarımları yapılmıştır.

AB'nin karar alma sürecinde önemli rolü bulunan üretici birlikleri, Türkiye için de önemli bir konu hâline gelmektedir. Bu bağlamda, üretici birliklerinin AB'ye uyumunun sağlanması amacıyla, üretici örgütlerinin kurulması ve tanınmasına ilişkin AB'ye uyumlu mevzuatın yasalaşması, uygulamaya yönelik üretici ve organizasyonlarına eğitimler verilmesi, paydaşlara yönelik bilinçlendirme faaliyetleri düzenlenmesi, üretici örgütlerinin kurulması ve faaliyetlerine ilişkin destekleme mekanizmalarının oluşturulması çalışmalarının devam ettiği bilinmektedir.

Kaynaklar:
Bandırma Ticaret Odası (2007) Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi.
İKV (2003), Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası.
İTO (1999), Türkiye Su Ürünleri Sektörüve AB ile Entegrasyonu.
Avrupa Komisyonu (2007), Facts and Figures on the CFP.